

UDK 27-248.44
27-144:398.1
Primljeno: 1. 3. 2021.
Prihvaćeno: 5. 7. 2021.
Izvorni znanstveni rad

PAVAO – »MUDRI GRADITELJ« KORINTSKE KRŠĆANSKE ZAJEDNICE (1 KOR 3,10)

Tomislav ZEČEVIĆ

Teologija u Rijeci, Područni studij
Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Omladinska 14, 51 000 Rijeka
maovice242@gmail.com

Sažetak

Ovaj rad nastoji osvijetliti osnivačku ulogu Apostola Pavla kao mudrog graditelja korinthske kršćanske zajednice (usp. 1 Kor 3,10) te istaknuti važnost popratnog metaforičkog građevinskog govora kojim se Pavao koristi (usp. 1 Kor 3,10-17). Ta se tema najčešće obrađuje unutar šireg Pavlova govora o razlikovanju spasonosne istinske Božje mudrosti nasuprot isprazne ljudske mudrosti koja vodi u propast (usp. 1 Kor 1-3). Međutim, važno je naglasiti da ovaj rad ne ide u smjeru detaljne analize govora o istinskoj mudrosti, tj. mudrosti s križa, o kojoj je mnogo toga dosad napisano i rečeno, već ima za cilj potaknuti egzegete i biblijske teologe na hrvatskom govornom području na produblivanje i opširniju obradu govora o Pavlu kao mudrom graditelju. Dakle, riječ je o uvodnoj ili početnoj studiji koja mora biti još poprilično doradena i popraćena detaljnijom analizom Pavlova graditeljskog rječnika, ne zaobilazeći kontekst govora o mudrosti križa, unutar kojega se ova tematika nalazi.

Što se tiče same strukture rada, nakon uvodnih napomena, prvi dio izlaganja razmatra okolnosti u kojima je Pavao djelovao: unutarnju situaciju kršćanske zajednice, društveno-gospodarsko okružje grada Korinta, utjecaj svjetovne mudrosti, kao i posljedice svjetovnog obrasca ponašanja na život same zajednice. U drugom dijelu izlaganja u glavnim crtama obrađen je književni kontekst i tematska pozadina govora o Pavlu kao mudrom graditelju (usp. 1 Kor 3,10) u svjetlu govora o Božjoj i svjetskoj mudrosti (usp. Kor 1-3). Uz kratki komentar šireg i bližeg konteksta, naglasak je stavljen na Pavlov temeljni apostolski kriterij djelovanja u skladu s voljom i mudrošću Božjom, koji ujedno otkriva pravu ulogu kršćanskog propovjednika. Treći dio izlaganja donosi komentar 1 Kor 3,10 s osvrtom na važne grčke pojmove koji rasvjetljuju Pavlovu osnivačku ulogu te naglaskom na čin polaganja jedinstvenog temelja Crkve, a to je evanđelje i sama osoba Krista raspetoga, u kojem se očituje Božja mudrost s križa kao

jedina istinska mudrost koja vodi u spasenje. Zaključak iznosi na vidjelo činjenicu da bez jedinstvenog temelja Isusa Krista kojeg je Bog položio u vječnosti i Pavao u vremenitom smislu, nema ni jedinstvene Božje zgrade ni Božjeg hrama u Korintu, odnosno nema Crkve.

Ključne riječi: Prva poslanica Korinćanima, Pavao, Apostol, mudri graditelj, temelj, Isus Krist, Korinćani, mudri i nemudri propovjednici, Bog, Božja mudrost, svjetovna i svjetska mudrost, Crkva.

Uvod

Odmah na početka našeg rada treba jasno istaknuti da se u njemu nećemo baviti dubinskom analizom mudrosti s križa,¹ koja predstavlja nezaobilazan kontekst bez kojeg je nemoguće shvatiti u čemu se sastoji Pavlova apostolska mudrost ili općenito njegov apostolski poziv i djelovanje. Dakle, nemoguće je govoriti o Pavlu kao apostolu bez shvaćanja koja je srž njegova navještaja, a to je isključivo osoba Krista raspetog i uskrsloga.² U tom smislu, Pavao stavlja naglasak na Kristov križ kao vrhunac očitovanja Božje mudrosti i snage po kojoj je svatko tko vjeruje evanđelju i u samu osobu Isusa Krista zadobio »mudrost od Boga, i pravednost, i posvećenje, i otkupljenje« (1 Kor 1,30). Dakle, mudrost s križa jest spasonosna Božja snaga koja za svakog pojedinog kršćanina, za svakog pojedinog propovjednika, uključujući apostola Pavla, ali i za cijelu Crkvu, predstavlja darovanu praktičnu životnu mudrost koja se treba pretočiti u bratsko služenje u ljubavi, s ciljem osobnog posvećenja te izgradnje vjerničkog i općeljudskog zajedništva. Mudrost ili besjeda s križa (usp. 1 Kor 1,18ss), koju Pavao stavlja u središte svojeg prvotnog i cjelokupnog evanđeoskog navještaja, snažno upućuje ne samo na završni čin na križu nego i na cijeli Isusov život služenja i samopredanja iz ljubavi za spas drugih. Upravo zbog toga Kristovo poslanje, koje ima vrhunac u žrtvi križa i čija se snaga očituje pri Kristovu uskrsnuću, predstavlja temeljni izvor ne samo Pavlove nego i sveopće kršćan-

¹ Na hrvatskom govornom području nezaobilazno je savjetovati se bilo na temu mudrosti križa bilo općenito na temu Pavla i njegovih poslanica sa sljedećim komentarom: Marinko VIDOVIĆ, *Pavao i njegova misao. Uvod i osnove tumačenja i teologije Pavlovih i deuteropavlovskih poslanica*, Split, 2010., 261-266, 350-356. Važnost samog pojma mudrosti u razvoju Pavlove kristologije vidi u: Ivan DUGANDŽIĆ, *Bog – sve u svemu. Odnos Krista i Boga u Pavlovoj teologiji*, Zagreb, 1996., 112-116.

² Ta činjenica izrazito je naglašena u opsežnom i sadržajnom komentaru o Apostolu Pavlu u djelu Mate ZOVKIĆA, »Poslužitelj Krista Isusa među poganima«. *Egzegetsko-teološke studije o Pavlu*, Sarajevo, 2008., 480-483. To je osobito vidljivo na 480. stranici, u podnaslovu »Krist raspeti i uskrsli središte Pavlova evanđelja«.

ske teologije i morala, temeljni kriterij kršćanske vjere i življenja cijele Crkve, a ne samo kršćanske zajednice u Korintu.³

Nakon uvodnog objašnjenja važnosti govora o mudrosti s križa, koji se nalazi u temelju Pavlova navještaja i kojeg ćemo se dotaknuti u daljnjem tijeku izlaganja, ističemo činjenicu da je glavna tema ovog rada govor o Pavlu kao mudrom graditelju koji je djelujući u skladu s Božjom milošću položio temelje korintske kršćanske zajednice (usp. 1 Kor 3,10). Cilj našeg izlaganja nije iscrpna analiza takvog govora, nego stavljanje većeg naglaska na taj vid Pavlova apostolstva, koji, prema našem mišljenju, još uvijek nije dovoljno samostalno obrađen niti kod nas niti u svijetu.⁴ Dakle, naša kratka studija ide u smjeru poticaja drugim biblijskim stručnjacima na hrvatskom govornom području na dublje istraživanje te posebne i zanimljive teme, te, neizravno, na detaljniju obradu apostolove građevinske metafore, koja je jedna izrazito važna eklezijalna i ministerijalna metafora.⁵

Nadalje, za razumijevanje teme Pavlove apostolske i posebne graditeljske mudrosti potrebno je poznavati okolnosti u kojima je djelovao, što znači poznavati životno okruženje kršćanske zajednice u Korintu. Taj grad je u Pavlovo vrijeme bio veliko trgovačko središte Rimskog Carstva, s dvije luke (Kenhreja i Lekeja) u kojima se odvijala trgovina između Istoka i Zapada. Uz etničku raznovrsnost (Grci, Egipćani, Sirijci, Rimljani i Židovi) i društvenu raznolikost te zajednice (bogati i siromašni), ističemo utjecaje religijsko-kulturalnog sinkretizma i trgovačko-natjecateljskog mentaliteta, koji su uzrokovali razne poteškoće i neslogu u zajednici zbog kojih se javila potreba sastavljanja Prve poslanice Korinćanima. U konačnici, čini se da korijen većine problema u Korintu dolazi od neshvaćanja ili iskrivljenog shvaćanja evanđelja i biti novostechene kršćanske vjere od strane novoobraćenih korinćanskih kršćana. To je osobito vid-

³ Vezu između mudrosti križa i kršćanske ljubavi, koja živi od Kristove žrtve križa, vidi u: Marijan VUGDELIJA, Najizvrsniji put (1 Kor 13), u: *U službi Riječi: Spomen-spis prigodom 75. obljetnice rođenja o. Franje Careva, ofm*, Marko Babić (ur.), Makarska, 1991., 165. Na tom mjestu autor članka tvrdi: »Tu jasno izranja tijesna veza između 1 Kor 13,4-7 i 1 Kor 1,18sl., odnosno između kršćanske ljubavi i mudrosti s križa. Ustvari, kršćanska ljubav ima svoje izvorište u predanju i žrtvi Boga (Rim 5,8; 8,31 sl.); ona naprosto živi od toga predanja i žrtve. Stoga svaka prava kršćanska ljubav nosi u sebi značajku »ludosti« i »sablazni« križa.«

⁴ Ovdje ipak moramo nadodati činjenicu kako je već potkraj XX. stoljeća i početkom XXI. stoljeća ta tema bila prepoznata npr. u djelu koje je napisao Walter LOCKE, *St. Paul, the Master-Builder*, New York, 1900. Zanimljivo je stoga primijetiti kako je do dana današnjeg objavljeno zapravo izrazito malo članaka koji samostalno obrađuju tu temu, iako mnogi biblijski stručnjaci unutar svojih komentara o Prvoj poslanici Korinćanima redovito prepoznaju posebnost i važnost takvog izraza za Pavlovo apostolsko djelovanje.

⁵ O važnosti građevinske metafore za Pavlovu ekleziologiju vidi u: Jean-Noel ALETTI, *Essai sur l'écclesiologie des lettres de saint-Paul*, Pende, 2009.

ljivo u širem kontekstu 1 Kor 3,10, u poglavljima 1 – 4, koji naglašavaju ozbiljnost podjela unutar Crkve, temeljenih na privrženosti različitim korintskim propovjednicima i vođama oko kojih se počeo stvarati kult ličnosti. Problem iskrivljenog shvaćanja prave uloge kršćanskog propovjednika zabilježen je u 1 Kor 1,12: »Mislim to što svaki od vas govori: 'Ja sam Pavlov', 'A ja Apolonov', 'A ja Kefin', 'A ja Kristov'« (usp. ujedno Pavlov odgovor u 1 Kor 3,4-9). Te podjele, koje upućuju na problem strančarenja, ozbiljno su ugrožavale jedinstvo kršćanske zajednice u Korintu, dovodeći u pitanje njezin jedinstveni temelj Isusa Krista, a samim time i njezinu opstojnost.

Iako je pitanje podjela unutar Crkve u Korintu jedna izrazito složena i važna tema za proučavanje i razumijevanje Prve poslanice Korinćanima, naše izlaganje prije svega dotiče se pitanja posebne Pavlove osnivačke mudrosti te mudrosti ostalih propovjednika u Korintu, koje nalazimo u kontekstu šire rasprave o istinskoj kršćanskoj Božjoj mudrosti naspram lažne svjetovne ljudske mudrosti u 1 Kor 1 – 3. Posebno izdvajamo odlomke 1 Kor 1,17-30 i 1 Kor 3,18-23, koji govore o istinskoj mudrosti i pomažu rasvijetliti značenje 1 Kor 3,10.

1. Okružje korintske zajednice

Prije govora o svjetovnom okružju u Korintu, važno je ponešto reći o unutarnjim prilikama u toj zajednici. Zatim slijedi prikaz pojedinih osobina društveno-gospodarskog, kulturalnog i filozofijsko-religijskog utjecaja te općeniti prikaz učinka svjetovnog okružja na zajednicu. Na kraju donosimo Pavlov odgovor na takav svjetovni pogled i neuvjerljivo, tj. nevjerodostojno življenje kršćanstva (usp. 1 Kor 1-3).

1.1. Unutarnja situacija korintske zajednice

Kada govorimo o Prvoj poslanici Korinćanima, važno je naglasiti da jer riječ o autentičnoj Pavlovoj poslanici koju je sam apostol napisao iz Efeza sredinom pedesetih godina I. stoljeća. Važno je naglasiti da Pavao piše zajednici koju je sam osnovao, više puta posjetio i u kojoj je boravio barem jednu i pol godinu (usp. Dj 18; 1 Kor 16,5-6), što znači da ta poslanica donosi važne vjerodostojne podatke iz ruke ili usta samog sv. Pavla. Ti podatci uključuju Apostolov osvrt na pravu ulogu kršćanskih misionara (vjerovjesnika)⁶ i propovjednika u Ko-

⁶ Odlučili smo se za prepoznatljiviji i općeprihvaćeni izraz »misionari«, iako u hrvatskom jeziku postoji prikladan izraz »vjerovjesnici«.

rintu, s posebnim osvrtom na svoju osnivačku ili graditeljsku ulogu te na njegov odnos s drugim propovjednicima i s korintskom kršćanskom zajednicom (usp. 1 Kor 3,5-17).

Kršćanska zajednica u Korintu vjerojatno je imala istu etnički, religijski, kulturalno i društveno-gospodarski raznovrsnu strukturu članstva, sastavljenog od malog dijela bogatih i većinom siromašnih ili iz srednjeg sloja, djelomično židovskog podrijetla te većinski grčkog, istočnog i rimskog podrijetla, kao i sam grad (usp. Dj 18; Rim 16; 1 Kor 1; 16).⁷ Upravo ta različitost, koja predstavlja bogatstvo i posebnost korintske vjerničke zajednice, otežavala je od samog početka postizanje jedinstva i stvaranje zajedničkog kršćanskog identiteta.

Već je u prvim redcima te poslanice vidljivo da je jedan od glavnih razloga ili povoda za njezino pisanje postojanje podjela unutar zajednice (usp. 1 Kor 1–4), uključujući moguće postojanje različitih stranaka, okupljenih oko pojedinih propovjednika, o čemu svjedoči sam Pavao u 1 Kor 1,12: »Ja sam Pavlov', 'A ja Apolonov', 'A ja Kefin', 'A ja Kristov'«. ⁸ Apostol je stoga napisao Prvu poslanicu Korinćanima kao odgovor na takvo stanje i kao poticaj zajednici na ujedinjenje,⁹ što se može iščitati iz 1 Kor 1,10, gdje piše: »Zaklinjem vas, braćo,

⁷ Usp. Wayne A. MEEKS, *The First Urban Christians. The Social World of the Apostle Paul*, New Heaven, 2003., 7-53; Craig S. KEENER, *1–2 Corinthians*, Cambridge, 2005., 3-6. Potonji autor spominje mogućnost da su novoobraćenici iz poganstva krivo shvatili kršćanstvo kao novu moćniju filozofiju, a ne kao novu vjeru. Usp. Ben WITHERINGTON III, *Conflict and Community in Corinth. A Socio-Rhetorical Commentary on 1 and 2 Corinthians*, Grand Rapids, 1995., 19-35. Taj komentator stavlja naglasak na društvene elemente, poput razlike u statusu, te naglašava da su podjele u Korintu uzrokovane podjelama između različitih kućnih zajednica. Mi bismo nadodali da je problem mogao biti u tome što su i same kućne Crkve bile sastavljene po različitom društveno-gospodarskom i religijsko-etničkom ključu, koji su lako mogli davati prednost određenoj skupini, ali za to nemamo čvrstih temelja u biblijskom tekstu. Usp. Gordon Donald FEE, *The First Epistle to the Corinthians*, Grand Rapids, 1987., 3; Victor Paul FURNISH, *The Theology of the First Letter to the Corinthians*, Cambridge, 1999., 10; Anthony Charles THISELTON, *The First Epistle to the Corinthians. A Commentary on the Greek Text*, Grand Rapids, 2000., 25-28. Thiselton pretpostavlja da je korintska kršćanska zajednica sastavljena većinom od siromašnijih članova, ali su prvi obraćenici najvjerojatnije bili većinom bogatiji ili barem iz srednjeg sloja.

⁸ Usp. Anthony Charles THISELTON, *The First Epistle to the Corinthians. A Commentary on the Greek Text*, 15. Prikaz dvaju različitih, ali nadopunjavajućih pristupa podjelama u kršćanskoj zajednici u Korintu, točnije teološkog i društvenog pristupa, vidi u: John Seargeant KLOPPENBERG, *Greco-Roman Thiasoi, the Ekklesia at Corinth, and Conflict Management*, u: Ron CAMERON – Merrill MILLER, *Redescribing Paul and the Corinthians*, Atlanta, 2011., 187-218.

⁹ Usp. Margaret Mary MITCHELL, *Paul and the Rhetoric of Reconciliation. An Exegetical Investigation of the Language and Composition of 1 Corinthians*, Tübingen, 1991., 65-70. Ta autorica smatra da upravo u 1 Kor 1,10 nalazimo *propositio generalis*, temeljnu tvrdnju cijele

imenom Gospodina našega Isusa Krista: svi budite iste misli; neka ne bude među vama razdora, nego budite savršeno istog osjećanja i istog mišljenja.«

Međutim, čitajući poglavlja od 5 do 16, saznajemo da su postojale i druge poteškoće koje su mogle biti povod za pisanje Prve poslanice Korinćanima. U tim poglavljima govori se o javnom parničanju, nemoralu, blagovanju mesa žrtvovana idolima, krivom shvaćanju braka i seksualnih odnosa unutar braka, podjelama tijekom slavlja Večere Gospodnje, krivom shvaćanju darova Duha Svetoga (karizmi), nijekanju uskrsnuća ili tjelesnosti uskrsnuća, pa čak se dovodi u pitanje i Pavlov apostolski autoritet.¹⁰ Svi dosad navedeni problemi doveli su u pitanje ne samo Pavlov autoritet i evanđelje koje je on navijestio nego su ugrožavali postojanje same kršćanske zajednice u Korintu, što je ponukalo sv. Pavla na žuran odgovor.

1.2. Društveno-gospodarsko okruženje Crkve u Korintu

Sasvim je prihvatljivo zauzeti teološki pristup poteškoćama u korinškoj kršćanskoj zajednici, poput negiranja uskrsnuća i različitih pogleda na posljednja vremena, ili možda moralni pristup, čime se stavlja naglasak na unutarnje procese u zajednici. Međutim, u ovom članku, prije svega nas zanimaju razni izvanckveni društveni procesi koji su uvelike utjecali na Crkvu u Korintu, na njezino shvaćanje i usvajanje kršćanske vjere, tj. na kršćanski mentalni sklop, odnosno na nedostatak istog kod njezinih članova. Već smo ranije naglasili da je mnogim poteškoćama u zajednici pridonijela religijska i etnička raznovrsnost, ali ovdje osobito naglašavamo društvenu neujednačenost, koja je uzrokovala napetost između bogatih i siromašnih članova tijekom blagovanja Večere Gospodnje¹¹ (usp. 1 Kor 11,17-34). Osim toga, važno je izdvojiti praktični društveni utjecaj svjetovnih filozofijsko-religijskih strujanja i grčke retorike¹²

te poslanice. Također usp. Ben WITHERINGTON III, *Conflict and Community in Corinth. A Socio-Rhetorical Commentary on I and 2 Corinthians*, 73-77.

¹⁰ Usp. Frederic Fyvie BRUCE, *I & II Corinthians*, London, 1971., 23-25; Charles Kingsley BARRETT, *The First Epistle to the Corinthians*, London, 1992., 3-4, 22-23; Richard Bevan HAYS, *First Corinthians*, Louisville, 1997., 5-6; Bruce William WINTER, *After Paul Left the Corinth. The Influence of Secular Ethics and Social Change*, Atlanta, 2001., 5-6. Drugačije mišljenje vidi u: Gordon Donald FEE, *The First Epistle to the Corinthians*, 4-15. Ovaj autor zaključuje da umjesto podjela i raznih poteškoća unutar zajednice, najveći problem predstavlja podjela između Pavla i zajednice. Međutim, takva tvrdnja nema potvrde u samom biblijskom tekstu i nije široko prihvaćena među biblijskim stručnjacima.

¹¹ Opširniji opis problema u zajednici, s naglaskom na krivo ili manjkavo shvaćanje krštenja i Večere Gospodnje u korinškoj kršćanskoj zajednici vidi u: Mato ZOVKIĆ, »Poslužitelj Krista Isusa među poganima«. *Egzegetsko-teološke studije o Pavlu*, 228-307.

¹² Usp. Richard Bevan HAYS, *First Corinthians*, 6-8.

na iskrivljavanje vjerodostojnog evanđelja Isusa Krista raspetog i uskrslog. U tom smislu neki biblijski stručnjaci idu više u religioznom smjeru i govore o utjecaju grčkog dualizma i pojavi pred-gnosticizma, koji su u kombinaciji s kršćanstvom stvorili vjerovanje u Krista kao nebeskog spasitelja i potrebu posjedovanja mudrosti kao puta spasenja.¹³

Što se tiče društveno-gospodarskog okružja, novi rimski Korint, koji je ponovno utemeljen u I. st. pr. Kr., nakon što su ga u II. st. pr. Krista razorili sami Rimljani, ubrzo je zbog svojeg povoljnog zemljopisnog položaja, smještenog na uskoj Istmijskoj prevlaci, postao najvažnije trgovačke raskrižje između Istoka i Zapada. To je utjecalo na ponovno organiziranje Istmijskih igara, koje su se po važnosti nalazile odmah iza Olimpijskih igara, što je još više pridonijelo bogatstvu Korinta i privlačilo doseljenike iz cijelog svijeta.¹⁴ Zbog tih i nebrojenih drugih mogućnosti, Korint je u kontekstu Rimskog Carstva pružao netipično visok stupanj mogućnosti napredovanja u društvu i stjecanju bogatstva za oslobođene robove, koji čine jednu trećinu stanovništva. Stoga su mnogi dolazili u Korint upravo kako bi poboljšali svoj društveno-gospodarski položaj.¹⁵ Čini se da su i sami kršćani u Korintu, a osobito propovjednici, prenosili takav probitačni način razmišljanja, povezan sa stalnom željom za napredovanjem u društveno-gospodarskom i svakojakom smislu, u život kršćanske zajednice.

1.3. Utjecaj svjetovnog okružja na kršćansku zajednicu i propovjednike u Korintu

Usvajanje svjetovnog načina razmišljanja i djelovanja vodio je neizbježno do podjela između kršćanskih propovjednika, ali i drugih kršćana koji su počeli birati i pristajati uz one propovjednike koji su u ljudskom smislu smatrani mudrijim i uspješnijim. O tome svjedoči sam Pavao u 1 Kor 3,4 kada kaže: »Jer kad jedan govori: 'Ja sam Pavlov', a drugi: 'Ja Apolonov', niste li odveć ljudi?« Takvo shvaćanje kršćanstva udaljuje se od evanđelja koje je apostol Pavao navijestao, a koje ističe jednakost svih kršćana u Kristu i radikalnu ovisnost

¹³ O utjecaju protognostičkih strujanja na korintsku zajednicu vidi u: Frederic Fyvie BRUCE, *I & II Corinthians*, 20-25; Raymond Francis COLLINS, *First Corinthians*, Collegeville, 1999, 16-17. Protivnu tvrdnju o vjerojatnijem utjecaju svetopisamskih koncepta na kasniji pokret gnosticizma, nastalog u II. st. po Kr., vidi u: Joseph Augustine FITZMYER, *First Corinthians. A New Translation with Introduction and Commentary*, New York, 2008., 34.

¹⁴ Usp. Jerome MURPHY-O'CONNOR, Corinth, u: *The Anchor Bible Dictionary*, I, New York, 1992., 1135-1136; James Douglas Grant DUNN, *1 Corinthians*, Sheffield, 1995., 15; Richard Bevan HAYS, *First Corinthians*, 3.

¹⁵ Usp. Gordon Donald FEE, *The First Epistle to the Corinthians*, 1.

kršćanskih propovjednika o Božjoj milosti. Zapravo, misionarski uspjeh nije ovisio o pojedinačnim sposobnostima propovjednika, već o Bogu u čije ime navješćuju evanđelje i koji po njima djeluje. Pavao, kao mudar propovjednik, bio je toga svjestan, bio je svjestan da je njegov apostolski poziv i navjestiteljski rad, uključujući osnivanje vjerničke zajednice u Korintu, plod Božjeg milosnog djelovanja. Apostol stoga naglašava da je Crkva prije svega Božje djelo, a kršćanski propovjednici su samo Božji poslužitelji, Božji suradnici. O tome izričito čitamo u 1 Kor 3,5-9: »Ta što je Apolon? Što je Pavao? Poslužitelji po kojima povjerovaste – kako već kome Gospodin daje. Ja zasadih, Apolon zali, ali Bog daje rasti. Tako niti je što onaj tko sadi ni onaj tko zalijeva, nego Bog koji daje rasti. Tko sadi i tko zalijeva, jedno su; a svaki će po svome trudu primiti plaću. Jer Božji smo suradnici: Božja ste njiva, Božja građevina.«

Izgledno je da ni sami korinški kršćani nisu mogli odoljeti pretežno komercijalnoj kulturi svojeg okruženja, temeljenoj na tržišnom gospodarstvu i trgovačko-natjecateljskom mentalitetu stanovnika toga nanovo utemeljenog kozmopolitskog grada. Takvo okruženje bilo je na svim područjima života usmjereno k samopromociji, osobnom uspjehu i priznanju, uključujući utrku za statusom i uspinjanje na društveno-gospodarskoj ljestvici. Usvajanje svjetovnog trgovačkog i individualističkog obrasca ponašanja negativno se odrazilo na život kršćanske zajednice u Korintu te je ona umjesto duhovnog rasta i izgradnje zajedništva bila podložna neprestanom trvenju i podjelama. To se odnosi prije svega na podjele koje su stvarane između kršćanskih propovjednika i voditelja raznih kućnih zajednica koji su u svojem radu bili previše vođeni častohlepljem, osobnim priznanjem i položajem, tj. popularnošću pod svaku cijenu. Učinak tako jakog svjetovnog utjecaja na vjerničku zajednicu bilo je rađanje svojevrsnog duhovnog elitizma među propovjednicima i članovima zajednice koji su ih podržavali i stvarali kult osoba oko kojih su se možebitno razvile podjele na stranke ili, bolje rečeno, strančarenja (usp. 1 Kor 1,12; 2,4), koja su možda i nesvjesno razarala kršćansku zajednicu u Korintu.¹⁶

¹⁶ Usp. Anthony Charles THISELTON, *The First Epistle to the Corinthians. A Commentary on the Greek Text*, 3-22; Rinaldo FABRIS, *Prima lettera ai Corinzi. Nuova versione, introduzione e commento*, Milano, 1999., 24; Archibald ROBERTSON – Alfred PLUMMER, *A Critical and Exegetical Commentary on the First Epistle of St Paul to the Corinthians*, Edinburgh, 1911., XV-XVIss. Više detalja o visokoj društvenoj pokretljivosti u Korintu i utjecaju takvog svjetovnog okruženja na kršćanstvo vodstvo vidi u: Andrew D. CLARKE, *Secular and Christian Leadership in Corinth. A Socio-Historical and Exegetical Study of 1 Corinthians*, Leiden, 1993., 9-39; David E. GARLAND, *1 Corinthians*, Grand Rapids, 2003., 2-9.

2. Književni kontekst i pozadina govora o Pavlu kao mudrom graditelju (1 Kor 3,10)

Prije samog govora o Pavlu kao mudrom graditelju, koji se isključivo povodi kršćanskom mudrošću s križa i naviješta Kristov križ kao jedini izvor spase-nja, ali i kao uzor bratskog služenja i žrtvovanja u svrhu izgradnje kršćanske zajednice, razmotrimo ukratko širi i bliži kontekst 1 Kor 3,10.

2.1. Širi i bliži kontekst 1 Kor 3,10

Promatrajući širi kontekst govora o Pavlu kao mudrom graditelju, primjećujemo kako se 1 Kor 3,10 nalazi unutar šire cjeline 1 Kor 1–4, koja je povezana tematikom podjela koje uništavaju zajednicu (usp. 1 Kor 1,12). Unutar te cjeline možemo zatim izdvojiti prva tri poglavlja koja se usredotočuju na pitanje razlikovanja istinske Božje i lažne svjetske mudrosti (usp. 1 Kor 1,17–3,5), o čijem odabiru ovisi mudrost samih propovjednika (usp. 3,18–23).¹⁷

Gledajući pak bliži kontekst, važno je istaknuti da je manja literarna jedinica 1 Kor 3,10 smještena unutar eklesiološko-ministerijalnog odsjeka 1 Kor 3,5–17, u kojem apostol Pavao naglašava pravu ulogu kršćanskog propovjednika kao Božjeg suradnika. Na temelju povezanih metafora građevine i Hrama, koji ulaze u isto arhitektonsko semantičko polje, unutar tog odsjeka možemo nadalje izdvojiti zasebni odlomak 1 Kor 3,10–17, u kojem se obilato koristi metaforički građevinski rječnik.¹⁸ U tom odlomku Crkva je prvo predstavljena kao zgrada sazidana na temelju Isusa Krista (rr. 10–11). Zatim se kroz govor o nazidivanju na jedinstvenom temelju s građevinskim materijalima različite kvalitete u prenesenom smislu govori o vjerodostojnom i nevjerodostojnom propovijedanju, tj. apostolskom radu različite kvalitete koji recipročno tome

¹⁷ Za drugačije i sveobuhvatnije mišljenje, koje govori da prva četiri poglavlja Prve poslanice Korinćanima, u cijelosti, predstavljaju temelj za razumijevanje Pavlove, tj. pavlovske teologije križa, vidi: Marinko VIDOVIĆ, *Od križa do uskrsnuća. Temeljna poruka Prve poslanice Korinćanima*, Zagreb, 2007., 14–32.

¹⁸ Više detalja o građevinskom rječniku u Prvoj poslanici Korinćanima vidi u: Raymond Francis COLLINS, *Constructing a Metaphor. 1 Corinthians 3,9b–17 and Ephesians 2,19–22*, u: *Paul et l'unité des chrétiens*, Jacques Schlosser – Raymond Francis Collins, (ur.) Leuven, 2010., 193–209. Ovaj autor naglašava da već u 1 Kor 3,9c nalazimo preneseni građevinski rječnik za govor o Crkvi kao o θεοῦ οἰκοδομῆ, »Božjoj zgradi«, koji se obilato nastavlja u 1 Kor 3,10–17. U potonjem odlomku, točnije u rr. 10–15, pronalazimo izraze poput ἀρχιτέκτων, »graditelj, arhitekt«, zatim tri pojavka imenice θεμέλιον, »temelj«, i četiri pojavka glagola ἐποικοδομεῖ, »nazidivati, zidati na (nečemu), nastaviti graditi«. U rr. 16–17 dolazimo do vrhunca građevinsko-arhitektonske metafore jer je Crkva trostrukim ponavljanjem prikazana kao ναός τοῦ θεοῦ, »hram Božji«.

ima za posljedicu različitu naknadu za osobu propovjednika, bilo nagradu bilo gubitak, ali bez dovođenja u pitanje spasenja same osobe propovjednika (rr. 12-15). Na kraju tog odlomka Pavao govori da je korintska kršćanska zajednica hram Božji u kojoj sam Bog prebiva te upozorava da onaj propovjednik koji namjerno iskrivljava evanđelje Krista raspetoga na taj način ruši temelje Crkve i uništava lokalni sveti hram Božji u Korintu i time ugrožava vlastitu vječnu sudbinu (rr. 16-17).

2.2. 1 Kor 3,10 u svjetlu govora o Božjoj i ljudskoj mudrosti

Nakon prvog govora o okružju Crkve u Korintu te kratkog osvrta na širi i bliži kontekst u nastavku nastojimo protumačiti utjecaj i posljedice potrage za svjetovnom mudrošću za cijelu zajednicu kao i Pavlov odgovor. Cilj našeg izlaganja je istaknuti da se Pavlova i, općenito govoreći, istinska kršćanska mudrost sastoji u djelovanju u skladu s Božjom milošću i mudrošću s križa, tj. u skladu s jedinom istinskom Božjom mudrošću, Isusom Kristom raspetim i uskrslim, koji je ujedno jedini mogući temelj Crkve i jedini mogući izvor spasenja. U tom smislu, nastojat ćemo ponuditi tumačenje 1 Kor 3,10 upravo u svjetlu govora o istinskoj i lažnoj mudrosti (usp. 1 Kor 1,17–3,23). Prije nego što to učinimo, potrebno je najprije naznačiti utjecaj pogrešnog shvaćanja kršćanske vjere, duhovnosti i mudrosti.¹⁹

2.2.1. Utjecaj potrage za svjetovnom mudrošću i Pavlov odgovor

Nadovezujući se na utjecaj svjetovnog okružja u gradu Korintu na kršćansku zajednicu, dolazimo do pitanja koje smatramo značajnim za ispravno razumijevanje podjela i ostalih poteškoća u Korintu, a to je krivo shvaćanje duhovnosti i mudrosti. Čini se da je upravo nedostatak ispravnog razlučivanja lažne svjetske mudrosti od istinske Božje mudrosti i kršćanske duhovnosti naveo Korinćane da sumnjaju i podcjenjuju mudrost samog apostola Pavla, unatoč činjenici da je kršćanska zajednica u Korintu najveći mogući dokaz njegove mudrosti, jer duguje svoje postojanje upravo njegovu temeljnom navješćaju evanđelja. Vjerojatno se iza poteškoće prepoznavanja istinske mudrosti krije utjecaj okružjujućih svjetovnih filozofijsko-religijskih pravaca koji je potaknuo neke propovjednike i

¹⁹ Mogući odgovor na pitanje u čemu se sastoji kršćanska mudrost vidi u: Celestin TOMIĆ, *Počeci Crkve: Pavao – Apostol naroda*, Zagreb, 1995., 147: »Kršćanska mudrost i jezgra kršćanstva jest spoznati i živjeti plan spasenja, a ne prihvatiti to kao neku kob nametnutu od neke ideologije, koje se tako brzo mijenjaju.«

članove zajednice na bespoštedno traganje za uzvišenom duhovnošću i lažnom svjetovnom mudrošću, koja ih navodno već u ovom svijetu spašava, a zapravo vodi u propast, umjesto za poniznom Božjom mudrošću križa, koja je jedina istinska kršćanska mudrost i jedina koja ima moć spasenja.²⁰

Apostol Pavao, mudri Božji poslužitelj, osnivač i graditelj korinthske zajednice, takvima odgovara u 1 Kor 1,17-18, u redcima koji predstavljaju temelj Pavlova propovijedanja i temeljni kriterij za razlikovanje između lažne ljudske i istinske Božje mudrosti: »Jer ne posla me Krist krstiti, nego navješćivati evanđelje, i to ne mudrošću besjede, da se ne obeskrjepi križ Kristov. Uistinu, besjeda o križu ludost je onima koji propadaju, a nama spašenicima sila je Božja.« Dakle, jedina moguća kršćanska mudrost je mudrost s križa, koja ujedno predstavlja savršeno očitovanje spasonosne Božje mudrosti i snage. Nakon što je poistovjetio evanđelje s besjedom s križa (usp. 1 Kor 1,18: λόγος του σταυρου), Pavao u 1 Kor 2,6-7 izričito navodi da je riječ o mudrosti Božjoj (θεου σοφία), koja predstavlja temeljni kriterij ispravnog propovijedanja: »Mudrost doduše navješćujemo među zrelima, ali ne mudrost ovoga svijeta, ni knezova ovoga svijeta koji propadaju, nego navješćujemo Mudrost Božju, u Otajstvu sakrivenu...« U 1 Kor 2,12-13 apostol Pavao proširuje govor o istinskoj mudrosti te ga povezuje s govorom o razlikovanju duhova i istinskoj duhovnosti, naglašavajući da je izvor prave mudrosti i duhovnosti propovjednika u Bogu, u Duhu Svetome, te da biti duhovan znači prepustiti se djelovanju Duha Božjeg: »A mi, mi ne primismo duha svijeta, nego Duha koji je od Boga da znamo čime nas je obdario Bog. To i navješćujemo, ne naučenim riječima čovječje mudrosti, nego naukom Duha izlažući duhovno duhovnima.«

Pojedini biblijski stručnjaci smatraju da potraga za mudrošću, tj. krivo viđenje mudrosti, i njezino utemeljenje u čisto ljudskom umovanju, nije samo jedan od značajnih problema, već osnovni uzrok unutarnjih podjela u korinthskoj kršćanskoj zajednici, te da prva tri, odnosno prva četiri poglavlja te poslanice, predstavljaju Pavlov odgovor na to pitanje. Pri takvom shvaćanju, apostol Pavao bi se u odsjeku 1 Kor 3,5-4,5 koristio jezikom budućeg suda kako bi suzbio utjecaj individualističke utrke za uzvišenom mudrošću kao statusnim simbolom koji je uništavao zajednicu.²¹

²⁰ Usp. Raymond Francis COLLINS, *First Corinthians*, 17; Giuseppe BARBAGLIO, *La prima lettera ai Corinzi. Introduzione, versione e commento*, Bologna, 1995., 794-796. Potonji autor pretpostavlja postojanje korinthskih kršćana koji su vjerovali da su već po krštenju zadobili posebnu mudrost i viši stupanj duha koji ih pobožanstvenjuje iznutra.

²¹ Usp. David W. KUCK, *Judgment and Community Conflict. Paul's Use of Apocalyptic Judgment Language in 1 Corinthians 3,5-4,5*, Leiden, 1992., 154-156.

Prema našem mišljenju najvažnije pitanje ili poteškoća zbog kojeg Pavao piše poslanicu zajednici u Korintu jest iskrivljeno shvaćanje i življenje evanđelja koje im je on navijestio. To se događalo pod utjecajem grčko-rimskog helenističkog društva i njegove popularne retorike, koja je imala negativan utjecaj na život zajednice, osobito na propovjednike, koji su zanemarivali ili skoro u potpunosti zamijenili mudrost križa svjetovnom mudrošću, zbog čega ih Pavao poziva da se vrate vjerodostojnom evanđelju i osnovnom naviještaju Krista rassetoga (usp. 1 Kor 1,17-18). Apostol podsjeća korintske kršćane da je upravo u Kristu rassetom Bog pokazao vrhunac svoje božanske mudrosti, jer je po prividnoj slabosti i sramoti s križa, u svojoj neizmjerne mudrosti, spasio svijet i čovječanstvo (usp. 1 Kor 1,19-30). Zato s pravom govorimo o Isusu kao utjelovljenoj i uosobljenoj Božjoj mudrosti, spasonosnoj mudrosti s križa, koja stoji u temelju identiteta svakog kršćanina i kršćanske zajednice kao jamac i putokaz novoga života u Kristu.²² U konačnici možemo reći da je Pavao namjerno naglasio praktičnu dimenziju i učinke (teologije) križa kako bi istaknuo praktičnu življenu narav kršćanske mudrosti, koja je uvijek popraćena pozivom na nasljedovanje Krista rassetoga i njegovo stavljanje u središte života kršćanske zajednice u Korintu i cijele Crkve kao i svakog pojedinog vjernika.²³

2.2.2. Pavlov temeljni propovjednički kriterij djelovanja u skladu s voljom Božjom

Pavao se u 1 Kor 3,10 naziva σοφός ἀρχιτέκτων, »mudri graditelj«, čime se u prenesenom značenju predstavlja kao osnivač korintske kršćanske zajednice, kao onaj koji je svojim prvotnim naviještajem evanđelja u Korintu postavio povijesni temelj te Crkve. Kako bismo shvatili o kojem je to temelju riječ, potrebno je čitati r. 10 u zajedništvu s r. 11, koji izričito govori da je temelj zgrade Božje, tj. Crkve u Korintu, sam Isus Krist: »Jer nitko ne može postaviti drugog temelja osim onoga koji je postavljen, a taj je Isus Krist.« Dakle, nije riječ isključivo ili samo o naviještaju evanđelja o Isusu Kristu, već se izričito govori o Isusu Kristu, tj. o samoj osobi Krista rassetoga, kao jedinom mogućem temelju Crkve bez kojeg okupljena zajednica to prestaje biti. Sam apostol Pavao naglašava da je njegovo posebno poslanje polaganja temelja i osnivanja Crkve u Korintu, kao i cijeli njegov apo-

²² Usp. Mark T. FINNEY, *Honour and Conflict in the Ancient World. 1 Corinthians in Its Greco-Roman Setting*, London, 2012., 69-71.

²³ Govor o Pavlovoj teologiji križa i Kristu rassetom kao temelju jedinstva kršćanske zajednice vidi u: Ivan DUGANDŽIĆ, Mesijanizam u svjetlu Pavlove teologije križa (1 Kor 1,13; 2,2; 2 Kor 4,4-5; Rim 1,3-4), u: *Bogoslovska smotra*, 85 (2015.) 2, 539-555.

stolski poziv, milosni Božji dar i time neizravno govori da je Bog jedini izvor njegove mudrosti. Zapravo, već na samom početku r. 10 saznajemo da se Pavlova mudrost sastoji u djelovanju u skladu s milošću Božjom: »Po milosti Božjoj koja mi je dana ja kao mudri graditelj postavih temelj...«²⁴

U konačnici Pavao se naziva mudrim graditeljem ne toliko zbog činjenice da je svojim propovijedanjem položio vremeniti temelj Crkve u Korintu, nego ponajviše jer je djelovao u skladu s Božjom milošću, u skladu s Bogom koji mu je povjerio to poslanje. Čitajući zajedno rr. 10-11, u kojima se Bog nameće kao neizravni subjekt, možemo slobodno zaključiti da se jedan od elemenata Pavlove apostolske mudrosti sastoji upravo u svijesti da je Bog pravi arhitekt Crkve, koji je postavio njezin vječni i nepromjenjivi temelj, Isusa Krista. Svi ostali propovjednici nakon Pavla upozoreni su da nastave proces izgradnje te mjesne kršćanske zajednice na istom jedinstvenom, nepromjenjivom i nezamjenjivom Kristo-temelju koji je on položio. Stoga, u drugom dijelu r. 10, Apostol piše: »...a drugi naziđuje; ali svaki neka pazi kako naziđuje.«

Nasuprot hvalisavih propovjednika koji se pri naziđivanju uzdaju u svoju ljudsku umnost i ispraznu svjetsku mudrost, koja se sastoji u vještom govorničkom umijeću, umjesto u Božju spasonosnu mudrost s križa, Pavao u 1 Kor 3,5-7 suprotstavlja vlastiti primjer i primjer Apolona, kao pravih apostola koji su svjesni da su samo poslužitelji Božji i da uspješnost njihova propovijedanja ovisi isključio o Bogu: »Ta što je Apolon? Što je Pavao? Poslužitelji po kojima povjеровaste — kako već komu Gospodin daje. Ja zasadih, Apolon zali, ali Bog daje rasti. Tako niti je što onaj koji sadi ni onaj koji zalijeva, nego Bog koji daje rasti.«²⁵ Iz ovoga teksta zaključujemo da u apostolskom smislu biti mudar znači biti svjestan da je Bog taj koji poziva propovjednike i koji odlučuje o ishodu njihova propovijedanja.

Zapravo, Pavao kroz cijela prva tri poglavlja nastoji naglasiti nespojivost ljudske i Božje mudrosti te objasniti korintskim propovjednicima, i kršćanima općenito, da sve ono što nije sukladno s mudrošću križa nije istinska kršćanska i Božja mudrost (usp. 1,21: σοφία τοῦ θεοῦ), već lažna svjetska i ljudska mudrost (usp. 3,18: σοφία τοῦ κόσμου). Taj mudrosni kriterij razlučivanja vje-

²⁴ Zanimljivu misao pronalazimo u djelu: Giuseppe BARBAGLIO, *La prima lettera ai Corinzi. Introduzione, versione e commento*, Bologna, 1995., 186-188. Ovaj autor predlaže čitanje 1 Kor 3,10, u kojem Pavao izjavljuje da je po milosti Božjoj postavio temelj Crkve u Korintu, u dvostrukom smislu; iskazivanje apostolove nadmoći nad svim drugim graditeljima i objašnjenje da to nije stvar njegovih osobnih zasluga nego milosni Božji dar.

²⁵ O odnosu Apolona i Pavla, kao primjer Pavlova odnosa s drugim propovjednicima, vidi u: Donald P. KERR, Paul and Apollos – Colleagues or Rivals?, u: *Journal for the Study of the New Testament*, 77 (2000.) 75-97.

rodostojnog navješćivanja evanđelja u 1 Kor 1–3 vrijedi i za samog apostola Pavla, »mudrog graditelja« (1 Kor 3,10) i osnivača korinške kršćanske zajednice te za sve ostale propovjednike koji su djelovali nakon njega u Korintu. U tom smislu mudri su oni propovjednici (σοφοί) koji naziđuju na jedinstvenom Kristo-temelju Crkve, propovijedajući vjerodostojno evanđelje Krista rasko- gata, istinsku Božju mudrost s križa, koja paradoksalno dolazi u slabosti, ali donosi spasenje. Nemudri propovjednici (ασοφοί) su oni koji zamjenjuju ili miješaju Božju mudrost s križa, koja jedina ima moć spasiti, s lažnom svjet- skom mudročću, koja iskrivljava evanđelje i vodi u propast (usp. 1 Kor 1,17-30; 3,18-23).²⁶ Pavlovim riječima rečeno: »Uistinu, besjeda o križu ludost je onima koji propadaju, a nama spašenicima sila je Božja« (1 Kor 1,18).²⁷

U 1 Kor 3,18-23, Pavao istodobno zaključuje cjelokupan govor o razlikova- nju istinske Božje i Kristove mudrosti od lažne svjetske ljudske mudrosti (usp. 1 Kor 1,17–3,4) i posebni odsjek o pravoj ulozi propovjednika u Crkvi u 1 Kor 3,5-17. Potonji odlomak sažima temeljnu Pavlovu misao da istinska kršćanska mudrost dolazi od Boga i da su kršćanski propovjednici samo Božji sluge i po- služitelji zajednice te da svi zajedno pripadaju Bogu i Kristu. Apostol stoga u rr. 18-23 piše: »Nitko neka se ne vara. Ako tko misli da je mudar među vama na ovome svijetu, neka bude lud da bude mudar. Jer mudrost ovoga svijeta ludost je pred Bogom. Ta pisano je: *On hvata mudre u njihovu lukavstvu*. I opet: *Gospo- din poznaje namisli mudrih, one su isprazne*. Zato neka se nitko ne hvasta ljudima, jer sve je vaše. Bio Pavao, ili Apolon, ili Kefa, bio svijet, ili život, ili smrt, ili sadašnje, ili buduće: sve je vaše, vi Kristovi, Krist Božji.« Ovim riječima Pavao neizravno objašnjava da se življenje kršćanske mudrosti sastoji u poniznom služenju Kristu i braći u ljubavi, i to kao odgovor na Božju ljubav koju nam je iskazao u Kristovu križu.²⁸ Apostol time jasno daje do znanja da je kršćanska mudrost nespojiva, suprotna i obrnuta od sebične individualistički usmjerene logike svijeta, koja ističe lukavost, hvalisavost, koristoljublje i probitačnost kao poželjne karakteristike pojedinca.

²⁶ Usp. David E. GARLAND, *1 Corinthians*, 6-9,14-17.

²⁷ O ulozi križa u Pavlovu navješćaju vidi u: Ivan DUGANDŽIĆ, *Pavao: svjedok i apostol Isusa Krista*, Zagreb, 2002., 49-52: »Križ je za Pavla očito postao metafora ne samo Kristo- ve ljubavi nego i potpune nemoći svijeta koji je osudom Isusa na križ iscrpio sve svoje mogućnosti«, *Isto*, 51; Marinko VIDOVIĆ, *Od križa do uskrsnuća. Temeljna poruka Prve poslanice Korinćanima*, Zagreb, 2007., 14-32 (Autor pojašnjava o kojem se križu radi).

²⁸ Naglasak na iskazanoj Božjoj ljubavi u događaju križa vidi u: Marinko VIDOVIĆ, *Pavao i njegova misao. Uvod i osnove tumačenja i teologije Pavlovih i deuteropavlovskih poslanica*, 265: »Po mudrosti s križa kršćanstvo nije neki sustav ideja, nego religija nastala iz djela Božje ljubavi prema ljudima. Krist je objava neizmjerne Božje ljubavi i kao takav »Božja mudrost« (1,24) i »naša mudrost« (1,30).«

3. Pavao kao σοφὸς ἀρχιτέκτον, »mudri graditelj« Crkve u Korintu (1 Kor 3,10)

Nakon podužeg uvoda u kontekst 1 Kor 3,10 i pitanja koje taj redak dotiče vrijeme je za tumačenje samog biblijskog teksta. Stoga najprije navodimo izvorni grčki tekst, zatim hrvatski prijevod te samo tumačenje 1 Kor 3,10, s naglaskom na one grčke izraze koji pobliže objašnjavaju Pavlovu ulogu mudrog graditelja korinthske kršćanske zajednice.

3.1.1. Grčki tekst 1 Kor 3,10

Κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσαν μοι
ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτον θεμέλιον ἔθηκα,
ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ.
ἕκαστος δὲ βλέπῃτω πῶς ἐποικοδομεῖ.

3.1.2. Hrvatski prijevod 1 Kor 3,10

Po milosti Božjoj koja mi je dana
ja kao mudri graditelj postavih temelj,
a drugi naziđuje;
ali svaki neka pazi kako naziđuje.

3.1.3. Tumačenje 1 Kor 3,10: Pavlovo mudro polaganje temelja Crkve, Krista raspetoga

Hrvatski prijevod 1 Kor 3,10 sasvim zadovoljavajuće prenosi cjelokupnu Pavlovu misao. Međutim, istodobno primjećujemo da taj prijevod ne daje toliki naglasak na presudnu osnivačku ulogu apostola Pavla, koji nije bilo koji graditelj ili jedan od graditelja. On je glavni graditelj, on je arhitekt cjelokupnog procesa osnivanja i gradnje Crkve u Korintu te onaj koji je još uvijek zadužen za nadgledanje svih daljnjih radova. Smatramo da ta činjenica više dolazi do izražaja u engleskom prijevodu izraza ἀρχιτέκτον kao »master builder«²⁹, za koji smatramo da bolje naglašava da je Pavao glavni graditelj i nadglednik svih radova koji se odvijaju u korinthskoj kršćanskoj zajednici.

²⁹ Objašnjenje izraza »master-builder« vidi u: Jay SHANOR, Paul as Master-Builder. Construction terms in First Corinthians, u: *New Testament Studies*, 34 (1989.) 3, 461-465; John Duncan Martin DERRETT, Paul as Master-builder, u: *Evangelical Quarterly*, 69 (1997.) 2, 129-133 (osobito stranice 129-133).

Za ispravnije razumijevanje Pavlove uloge »mudrog graditelja« korinške kršćanske zajednice, potrebno je ukratko objasniti bitne grčke izraze u r. 10. U tom smislu, primjetno je da već u prvom dijelu r. 10, u riječima »κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσαν μοι«, »Po milosti Božjoj koja mi je dana«, dobivamo ključ za tumačenje cijelog retka. Izraz »χάρις τοῦ θεοῦ« jasno upućuje na činjenicu da je Pavlovo djelo osnivanja Crkve u Korintu nezasluženi milosni Božji dar kojim ga je Bog obdario, ali istodobno i plod posebnog poslanja koje mu je Bog udijelio.³⁰ Taj izraz od samog početka usmjerava naglasak na Boga kao onoga koji svojom milošću uzrokuje nastanak i rast kršćanske zajednice (usp. 1 Kor 3,5-9) te onoga koji je u vječnom smislu postavio Krista kao neizostavni i jedini mogući θεμέλιον, »temelj«, Crkve.

Pavao ističe da mu je upravo po Božjoj milosti povjereno osnivačko ili utemeljiteljsko poslanje te se s pravom može dičiti naslovom σοφός ἀρχιτέκτων, odnosno mudrog graditelja kršćanske zajednice u Korintu. To poslanje očituje se u konkretnom činu povijesnog i vremenitog polaganja θεμέλιον, »temelja«, Crkve u Korintu, za koji u svjetlu r. 11 saznajemo da je već postavljen i da je to sam Isus Krist.³¹ Potvrdu da izraz (ἔθηκα) θεμέλιον u prenesenom smislu označava osnivanje kršćanske zajednice pronalazimo u Rim 15,20, gdje se Pavao koristi građevinskim izrazom θεμέλιον οἰκοδομῶ kako bi označio osnivački rad drugih propovjednika koji su utemeljili zajednicu u Rimu: »... da ne bih *gradio na temeljima* drugih...«³² Iz tog usporednog primjera možemo zaključiti da se u Pavlovim poslanicama izraz θεμέλιον koristi za označavanje posebnog poslanja osnivanja Crkve u Korintu i u drugim poganskim gradovima (usp. Rom 15,20; Gal 2,9), koji se razlikuje od općenitog apostolskog poziva biti apostolom narodima (usp. Gal 1,15-16).³³

Napokon dolazimo do najvažnijeg izraza za naše izlaganje, a to je σοφός ἀρχιτέκτων.³⁴ Prvi dio ovog izraza, σοφός, pridjev je koji može značiti »pametan, vješt, iskusan, učen, stručan i mudar« (usp. 1 Kor 1,19; 6,5; Ef 5,15). Kod Pavla se ta riječ može povezati s etičkim smislom razumijevanja dobra i zla

³⁰ Usp. Anthony Charles THISELTON, *The First Epistle to the Corinthians. A Commentary on the Greek Text*, 308-309. Ovaj autor govori o dvostrukom dinamizmu izraza χάρις, koji označava milost, milosni dar, ali i zadatak ili poslanje.

³¹ Usp. A. Boyd LUTER, Jr., Grace, u: *Dictionary of Paul and his Letters*, Downers Grove, 1993., 372-374.

³² Usp. Karl Ludwig SCHMIDT, θεμέλιος, u: *Theological Dictionary of the New Testament*, III, Grand Rapids, 1966., 63-64; Gerd PETZKE, θεμέλιον, u: *Exegetical Dictionary of the New Testament*, II, Grand Rapids, 1991., 139.

³³ Usp. Gordon Donald FEE, *The First Epistle to the Corinthians*, 137-138.

³⁴ Značenje tog izraza ukratko je objašnjeno u: Max ZERWICK – Mary GROSVENOR, *A Grammatical Analysis of the Greek New Testament*, Roma, 1996., 502.

(usp. Rim 6,19), s uzdizanjem iznad svjetovnih podjela u zajednici (usp. 1 Kor 6,5) i s Božjom mudrošću (usp. Rim 16,2; 1 Kor 1,25; 3,19), ali nikad s filozofskom mudrošću, koja se jednostavno naziva σοφία ili σοφία τοῦ κόσμου, »mudrost svijeta« (usp. 1 Kor 3,19). Za razumijevanje tog pojma kod Pavla važno je istaknuti da od ukupno dvadeset slučajeva u cijelom Novom zavjetu više od polovice pronalazimo u 1 Kor 1–3, u poglavljima u kojima apostol Pavao upozorava korintske kršćanske propovjednike na nespojivost mudrosti s križa sa svjetovnom mudrošću.³⁵ Već smo prije u našem izlaganju ustvrdili da ono što razlikuje Pavla i njegov apostolat od ostalih propovjednika koji su se previše povodili za svjetovnom mudrošću, te ono što ga čini mudrim učiteljem i vještim propovjednikom, jest upravo činjenica da je djelovao u skladu s Božjom mudrošću i milošću.³⁶

Propovjednicima koji su umjesto Božje mudrosti počeli prihvaćati svjetovnu mudrost kao svoje sadašnje spasenje Pavao odgovara u 1 Kor 3,18: »Nitko neka se ne vara. Ako tko misli da je mudar među vama na ovome svijetu, neka bude lud da bude mudar.« Nasuprot tomu, Pavao naglašava da se nitko ne može pred Bogom hvaliti svojom mudrošću te da spasenje neće doći u sadašnjem životu već u posljednja vremena kada će Bog suditi mudre svijeta i uzvisiti slabe. O tome pak čitamo u odlomku 1 Kor 1,27-29: »Nego lude svijeta izabra Bog da posrami mudre, i slabe svijeta izabra Bog da posrami jake; i neplemenite svijeta i prezrene izabra Bog, i ono što nije, da uništi ono što jest, da se nijedan smrtnik ne bi hvalio pred Bogom.« Kršćani su pozvani prihvatiti Božji sud i Božju mudrost koja je otkrivena u Kristu rassetom (usp. 1 Kor 1,25-29; 3,19-22: 4,3-5) i koja se, iako dolazi u slabosti i sramoti s križa, pokazuje kao spasonosna moć za sve koji u nj vjeruju (usp. 1 Kor 1,17-22). Pavao stoga u 1 Kor 1,18 piše: »Uistinu, besjeda o križu ludost je onima koji propadaju, a nama spašenicima sila je Božja« te još jasnije u 1,21: »Doista, kad svijet u mudrosti Božjoj Boga ne upozna mudrošću, svidjelo se Bogu ludošću propovijedanja spasiti vjernike.« Tim tekstovima Pavao naglašava da, nasuprot svjetovnim idejama mudrosti koje vode u propast, svi oni koji vjeruju u Krista rassetoga spašavaju se upravo po paradoksalnoj logici križa, u čijoj se prividnoj slabosti otkriva spasonosna Božja mudrost i snaga (usp. 1 Kor 1,17-30).³⁷

³⁵ Usp. Jerome MURPHY-O'CONNOR, *1 Corinthians*, Wilmington, 1979., 26.

³⁶ Usp. Richard Bevan HAYS, *First Corinthians*, 54.

³⁷ Usp. Harald HEGERMANN, σοφός, u: *Exegetical Dictionary of the New Testament*, III, Grand Rapids, 1993., 261-262. Dodatno mišljenje vidi u: Archibald ROBERTSON – Alfred PLUMMER, *A Critical and Exegetical Commentary on the First Epistle of St Paul to the Corinthians*, 60. Potonji autori primjećuju da se izraz σοφός često rabi kako bi se opisao rad »vještih radnika koji su podigli i ukrasili Prebivalište (Izl 35,10.25; 36,1.48)«.

Sa svojom mudrošću s križa Krist je nadvladao svjetske standarde moći i vlasti te je Bog kroz njegov život uveo mudrost bratske ljubavi i izgradnje zajednice spašenih, Crkve, u kojoj je Pavao pozvan izravno od Boga provesti božanski plan spasenja. On je izabran za Božjeg i Kristova apostola koji će propovijedati mudrost križa i nastaviti Kristovo djelo spasenja. Upravo je iz 1 Kor 3,10ss vidljivo da Pavao to čini mudro, polažući povijesne temelje Crkve u Korintu, tj. polažući jedini mogući temelj, evanđelje i samu osobu Isusa Krista raspetoga, koji je utjelovljena mudrost Božja.³⁸

Drugi dio izraza »mudri graditelj« je riječ ἀρχιτέκτων,³⁹ koja predstavlja *hapax legomena* u Novom zavjetu te se pojavljuje jedino u 1 Kor 3,10. Taj izraz ima široki raspon značenja od zidarskog ili drugih majstora, arhitekta, (majstora) graditelja, do glavnog izvođača radova. Riječ je o složenoj imenici koja se sastoji od prefiksa ἀρχι, što znači biti na čelu nečega, biti voditelj ili gospodar, danas bismo rekli biti gazda ili šef, i imenice τέκτων, što znači stolar, obrtnik ili jednostavno graditelj. U kontekstu gradnje, izraz ἀρχιτέκτων upućuje na osobu koja je najodgovornija za izvođenje i kvalitetu građevinskih radova, što bi u hrvatskom jeziku moglo odgovarati položaju glavnog inženjera gradnje. Primijenivši to potonje značenje na Pavlovu ulogu u gradnji korinthske Crkve, zaključujemo da ga je Bog postavio odgovornim ne samo za postavljanje temelja Crkve nego je Pavao odgovoran i za usklađivanje cjelokupnog građevinskog pothvata, uključujući naknadne radove nadogradnje i naziđivanja, koje trebaju učiniti drugi građevinari, tj. drugi propovjednici (usp. 1 Kor 10-12ss). Zapravo, čini nam se da je važnost Pavlove uloge u korinthskoj kršćanskoj zajednici teško opisati, jer on započinje, vodi, ali i nadzire njenu gradnju, tako da u sebi istovremeno utjelovljuje osobu inženjera gradnje i nadzora, iako su te dvije službe, gledajući osobito iz današnje perspektive, zakonski potpuno odvojene ili čak suprotstavljene.⁴⁰ Možda je najbolje ostati pri izrazu »arhitekt«, jer je to osoba koja se bavi planiranjem i projektiranjem zgrade te sudjeluje u nadzoru i vođenju izgradnje.⁴¹

³⁸ Usp. Ulrich WICKENS, σοφία, u: *Theological Dictionary of the New Testament*, VII, Grand Rapids, 1971., 517-522.

³⁹ Tumačenje tog izraza vidi u: Gordon Donald FEE, *The First Epistle to the Corinthians*, 138; Anthony Charles THISELTON, *The First Epistle to the Corinthians. A Commentary on the Greek Text*, 308.

⁴⁰ O zakonskoj regulativi sudionika u gradnji u Republici Hrvatskoj vidi u: <https://www.zakon.hr/z/690/Zakon-o-gradnji> (NN 153/13, 20/17, 39/19, 125/19 – na snazi od 28.12.2019.).

⁴¹ O zakonskoj regulativi arhitekata i inženjera u graditeljstvu u Republici Hrvatskoj vidi u: <https://www.zakon.hr/z/802/Zakon-o-komori-arhitekata-i-komorama-inzenjera-u-graditeljstvu-i-prostornom-uredenju> (NN 78/15, 114/18, 110/19 – na snazi od 23.11.2019.).

U svakom slučaju, takav preneseni građevinski i arhitektonski rječnik ističe da je Pavao bio odgovaran za nadgledanje i skladno funkcioniranje zajednice, za njezin cjelokupni život, rast i razvoj, tj. za duhovnu izgradnju zajednice, uključujući rad drugih propovjednika koje Pavao upozorava da moraju graditi na jedinstvenom Kristo-temelju Crkve.⁴² Konkretni sadržaj Pavlova propovijedanja kojim je postavio jedinstveni temelj korinthske kršćanske zajednice možemo otkriti na osnovi teksta 1 Kor 2,1-2 u kojem Apostol govori: »I ja kada dođoh k vama, braćo, ne dođoh s uzvišenom besjedom ili mudrošću navješćivati vam svjedočanstvo Božje jer ne htjedoh među vama znati što drugo osim Isusa Krista, i to raspetoga.« Kako bi potvrdio prvenstvo božanske mudrosti križa u svojem navješćaju, Pavao susljednim rečima pojašnjava da je evanđelje Krista raspetoga koje je naviještao slobodno od bilo koje ljudske mudrosti te da se vjera Korinćana »ne temelji na mudrosti ljudskoj nego na snazi Božjoj« (1 Kor 2,5).

U drugom dijelu 1 Kor 3,10 nalazimo izraz ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ, »a drugi naziđuje«, koji Pavao smješta odmah nakon govora o sebi kao mudrom graditelju, a prije završnog upozorenja »ali svaki neka pazi kako naziđuje«. Imajući u vidu da cijeli odsjek 1 Kor 3,5-17 govori o pravoj ulozi kršćanskog propovjednika, možemo s određenom sigurnošću tvrditi da se izraz ἄλλος, »drugi«⁴³, odnosi na propovjednike koji su djelovali u Korintu nakon Pavla i koji su s manjom ili većom uspješnošću nastavili njegov apostolski rad. To potvrđuje odlomak 1 Kor 3,5-9 u kojem Apostol govori o sebi i Apolonu kao Božjim poslužiteljima koji zajedno rade za dobre Crkve u Korintu: Pavao kao utemeljitelj, a Apolon kao onaj koji nastavlja njegov početni apostolski rad. Osobito je slika propovjedništva i misionarskog djelovanja kao zajedničkog pothvata upečatljiva u 1 Kor 5,8a, gdje Pavao piše: »Tko sadi i tko zalijeva, jedno su.« Stavljajući rad naziđivanja (ἐποικοδομῶ⁴⁴) drugih propovjednika odmah

⁴² Usp. Jay SHANOR, Paul as Master-Builder. Construction terms in First Corinthians, u: *New Testament Studies*, 461-465. Ovaj autor ujedno pruža uvid u praksu i zakone o gradnji u staroj Grčkoj (IV. st. pr. Krista).

⁴³ Značenje tog termina vidi u: Konrad WEISS, ἄλλος, u: *Exegetical Dictionary of the New Testament*, I, Grand Rapids, 1990., 63-64; Friedrich BÜCHSEL, ἄλλος, u: *Theological Dictionary of the New Testament*, I, Grand Rapids, 1964., 264-265. Značenje termina ἄλλος je »drugi« kada ima više osoba u odnosu na onoga koji govori ili onoga koji se izravno ili neizravno spominje.

⁴⁴ Značenje tog termina vidi u: Josef PFAMMATTER, οἰκοδομῶ, u: *Exegetical Dictionary of the New Testament*, II, Grand Rapids, 1991., 495-498; Otto MICHEL, οἰκοδομῶ, u: *Theological Dictionary of the New Testament*, V, Grand Rapids, 1968., 136-148. Izraz ἐποικοδομεῖ može se prevesti kao »graditi na nečemu, dalje graditi ili nastaviti gradnju, tj. naziđivati (na temelju)«.

do svojeg utemeljiteljskog rada, Pavao neizravno ovjerovljuje njihov apostolski rad i navjestiteljske napore kao sastavni dio jedinstvenog procesa duhovne i svekolike izgradnje kršćanske zajednice, koji u konačnici upravlja, nadgleda i vodi sam Bog, kao glavni i vječni graditelj korintske kršćanske zajednice i sveopće Crkve.

Apostol završava r. 10 upozorenjem ἔκαστος δὲ βλέπेतω πῶς ἐποικοδομεῖ, »ali svatko neka pazi kako naziđuje«, dajući odmah do znanja u sljedećem r. 11 na što svaki graditelj treba osobito paziti riječima: »Jer nitko ne može postaviti drugoga temelja osim onoga koji je postavljen, a taj je Isus Krist.« Iako Pavao nema na umu nekog određenog pojedinca, izraz ἔκαστος⁴⁵ upućuje na izravan poziv i osobno upozorenje svakom pojedinom propovjedniku koji je djelovao ili djeluje nakon njega⁴⁶ da nastavi naziđivati korintsku Crkvu na istom Kristo-temelju. To znači naviještati isto vjerodostojno evanđelje koje je Pavao naviještao, stavljajući u središte osobu Krista raspetoga, a ne sebe samoga, držeći se istinske kršćanske i Božje mudrosti križa koja spašava, i ne unoseći u zajednicu lažnu svjetovnu ljudsku mudrost koja iskrivljuje evanđelje i ugrožava opstojnost zajednice. Dokle god se gradi na tom jedinstvenom Kristo-temelju, koliko god propovijedanje bilo slabe kvalitete i pod utjecajem svjetovne ljudske mudrosti, zajednica će opstati.

Ostajući pri prenesenom građevinskom rječniku, na osnovi 1 Kor 3,10-11 možemo zaključiti da kvaliteta temelja koji predstavlja osnovne istine evanđelja i osobu Krista raspetoga ostaje neupitna, tj. mora ostati neupitna. Kad je pak u pitanju kvaliteta zgrade Crkve, ona ovisi o izboru građevinskog materijala (način, ali i sadržaj propovijedanja evanđelja), tj. o tome jesu li oni bolje i trajnije kvalitete (vjerodostojno propovijedanje) ili slabije i prolazne kvalitete (nevjerodostojno propovijedanje). U tom smislu u r. 12 Pavao govori o dvije skupine građevinskih materijala kako bi opisao dva moguća načina rada koji nastavljaju graditi Crkvu na istom Kristo-temelju, a koji predstavljaju različiti stupanj vjernosti evanđelju: »Naziđuje li tko na ovom temelju zlatom, srebrom, dragim kamenjem, drvom, sijenom, slamom.« Rad »mudrih propovjednika«, koji se je sastojao od vjerodostojnog naviještanja, tj. visokog stupnja vjernosti istinskom

⁴⁵ Usp. Franz Georg UNTERGRASSMAIR, ἔκαστος, u: *Exegetical Dictionary of the New Testament*, I, Grand Rapids, 1990., 403-404. Navedeni izraz funkcionira kao imenična zamjenica koja obuhvaća izravan poziv i osobni pogled na svakog pojedinca te bi se mogao prevesti sa »svaki pojedini (propovjednik)«.

⁴⁶ Usp. David W. KUCK, *Judgment and Community Conflict. Paul's Use of Apocalyptic Judgment Language in 1 Corinthians 3,5-4,5*, 171-176. Ovaj autor isključuje mogućnost rasprave protiv različitih stranaka, kao što su Kristova, Kefina ili Apolonova stranka (usp. 1,12), ili općenito protiv lažnih učitelja koji su gradili na drugom temelju mimo Isusa Krista.

evanđelju i samoj osobi Krista rassetoga, izraženog trajnim izdržljivim materijalima visoke kvalitete (»zlato, srebro, drago kamenje«), dakle onih koji su se oslanjali na Božju mudrost, opstat će i oni će za to dobiti nagradu jer su imali jasnu nakanu graditi zgradu Božju, Crkvu. Rad »nemudrih« propovjednika koji su naviještali nevjerodostojno evanđelje pomiješano s lažnom svjetovnom mudrošću, izraženo prolaznim propadljivim materijalima niske kvalitete (»drvo, sijeno, slama«), propast će i oni će ostati bez apostolske nagrade predviđene za vjernog propovjednika (usp. 1 Kor 3,12-15).⁴⁷ Zapravo, konačnu ocjenu rada i nakane svakog pojedinog propovjednika dat će sam Bog u Sudnji dan kada će »svačije djelo izići na svjetlo« (1 Kor 3,13).

Za nepopravljive propovjednike koji nastavljaju unositi podjele i lažnu svjetsku mudrost u kršćansku zajednicu, iskrivljavajući evanđelje do te mjere da podrivaju sami Kristo-temelj Crkve, Pavao u 1 Kor 3,17 postrožuje upozorenje govoreći: »Ako tko upropašćuje hram Božji (ναός τοῦ θεοῦ),⁴⁸ upropastit će njega Bog. Jer hram je Božji svet, a to ste vi.« Ozbiljnost prijetnje vječnom osudom izravno je povezana s ozbiljnošću prekršaja protiv svetosti Božje. Stoga se za onoga koji ruši temelje Crkve i tako uništava svetu zajednicu u kojoj prebiva sveti Bog po svojem Svetom Duhu traži istovjetna kazna uništenja.⁴⁹ S obzirom da Crkva nije čisto ljudska institucija, već ujedno hram Božji (ναός τοῦ θεοῦ), grijeh je time veći jer nije učinjen isključivo protiv ljudi, već protiv samoga Boga i Duha Božjega, koji prebiva u korintskoj kršćanskoj zajednici (usp. 1 Kor 3,16).

Iz svega navedenog čini se poprilično jasno zašto više nije riječ samo o propasti apostolskog rada i gubitka nagrade, već i o propovjednikovoj vječnoj sudbini. Ipak, vjerujemo da u r. 17 Pavao, mudri graditelj korintske Crkve, prije svega želi dozvati u svijest ozbiljne i nepovratne posljedice njihova krivog propovijedanja i širenja zabluda na jedinstvo i samu opstojnost zajednice te ih pozvati da se vrate vjernom propovijedanju evanđelja Krista rassetoga, Božje

⁴⁷ Usp. Frederic Fyvie BRUCE, *I & II Corinthians*, 44.

⁴⁸ S obzirom da u našem radu naglasak nije stavljen na sliku Crkve kao hrama Božjega, a ipak je riječ o važnom pojmu za Pavlovu ekleziologiju, predlažemo u tu svrhu savjetovati se s: Udo BORSE, ναός, u: *Exegetical Dictionary of the New Testament*, II, Grand Rapids, 1991., 456-458; Otto MICHEL, ναός, u: *Theological Dictionary of the New Testament*, IV, Grand Rapids, 1967., 880-890.

⁴⁹ Daljnje objašnjenje prekršaja protiv Božje svetosti vidi u: Ernest KÄSEMANN, Sentences of Holy Law in the New Testament, u: *New Testament Questions of Today*, London, 1969., 66-81. Ovdje je riječ o *Ius talionis* ili Svetom zakonu, gdje se osuda temelji na povredi božanske svetosti i svetih zakona te zahtijeva kaznu koja je istovjetna prekršaju. Primjer takvog postupka nalazimo u 1 Kor 14,38; 16,22, te u ostalim Pavlovim poslanicama (usp. Rim 2,12; Gal 1,9) i novozavjetnim spisima (usp. Mt 10,32f; Mk 8,38).

mudrosti i snage, koja jedina ima moć spasenja i koja predstavlja orijentir života svakog pojedinog vjernika i cijele Crkve.

U konačnici, Krist raspeti je jedini mogući temelj jedinstva i života kršćanske zajednice, jedini mogući temelj Crkve. Sve druge zgrade sagrađene na drugim temeljima, kao što su ljudska mudrost, propast će, jer to više ne bi bila Božja već obična prolazna ljudska zgrada, koja se ne bi mogla zvati ni Crkva ni živi Božji hram jer u njoj ne prebiva živi Bog.⁵⁰

Zaključak

Vrativši se na početnu i temeljnu tvrdnju našeg izlaganja o Pavlu kao mudrom graditelju (arhitektu) koji je utemeljio Crkvu u Korintu i koji ostaje zadužen za njezin daljnji razvoj i rast, te za njezin cjelokupan život i skladno funkcioniranje, važno je još jednom naglasiti koji je izvor i kriterij Pavlove utemeljiteljske i svekolike mudrosti.

Općenito govoreći, za sve kršćanske propovjednike prava se mudrost sastoji u građenju kršćanske zajednice na nepromjenjivom i jedinstvenom temelju Crkve, Isusu Kristu raspetom i uskrsnom, kojeg je u vječnosti postavio sami Bog, tako da se svaki rad nazidivanja mora uskladiti i prilagoditi tom jedinom mogućem eklezijalnom temelju.⁵¹ Mudri kršćanski propovjednici u Korintu nastavljaju Pavlovo naslijeđe i grade u skladu s milošću Božjom, propovijedajući čisto, neokaljeno i istinito evanđelje trajne i neprolazne vrijednosti koje se oslanja isključivo na mudrost križa (usp. 1,17-30; 1 Kor 3,12ss; 3,18ss). To su kršćanski službenici koji nastoje sebe i svoj život uskladiti s tim istim evanđeljem Krista raspetoga i sa samom osobom Isusa Krista.

Čini se da je upravo teološki kriterij djelovanja u skladu s Božjom milošću i mudrošću presudan za razumijevanje osobe i djela apostola Pavla, njegova apostolskog i utemeljiteljskog rada te ocjenu njegove mudrosti. Naravno, ne smijemo zaboraviti ni kristološko-kristocentrični kriterij polaganja jedinstvenog i jedinog mogućeg temelja Crkve, a to je sama osoba Isus Krista, bez kojeg ona ne može postojati. U tom smislu apostol Pavao u 1 Kor 3,11 neizravno govori da je nemoguće položiti drugi temelj osim Isusa Krista iz dvostrukog razloga. Prvi razlog je taj što je u konačnici sam Bog položio vječni temelj Isusa

⁵⁰ Usp. David W. KUCK, *Judgment and Community Conflict. Paul's Use of Apocalyptic Judgment Language in 1 Corinthians 3,5–4,5*, 171-176; Anthony Charles THISELTON, *The First Epistle to the Corinthians. A Commentary on the Greek Text*, 309; Charles Kingsley BARRETT, *The First Epistle to the Corinthians*, 86f.

⁵¹ Usp. Richard Bevan HAYS, *First Corinthians*, 54.

Krista. Bog je vječni arhitekt Crkve koji je Pavlu povjerio poslanje polaganja tog istog temelja u povijesnom i vremenitom smislu te onaj koji poziva ostale kršćanske propovjednike u Korintu, ali i šire, graditi isključivo na tom istom jedinstvenom Kristo-temelju Crkve. Drugi razlog zašto je nemoguće položiti drugi temelj osim Isusa Krista jest taj da takva građevina više ne bi bila Crkva. Razlikujući nadogradnju od temelja, Pavao naglašava jedinstvenost zgrade Božje koja je još uvijek u izgradnji i raste te ustvrđuje da postoji samo jedna Crkva Božja u Korintu (usp. 1 Kor 1,2), jedan sveti hram Božji (usp. 3,16-17), i to je kršćanska zajednica koju je Pavao, mudri graditelj, osnovao i tijekom cijeloga života podržavao.⁵²

Summary

PAUL, A »WISE BUILDER« OF THE CORINTHIAN CHRISTIAN COMMUNITY (1 COR 3:10)

Tomislav ZEČEVIĆ

Theology in Rijeka, Affiliated Studies
Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Omladinska 14, HR – 51 000 Rijeka
maovice242@gmail.com

This article attempts to shed light on the role of Apostle Paul as a wise builder of the Corinthian Christian community (see 1 Cor 3:10) and to emphasise the importance of accompanying metaphorical »construction work« discourse that Paul uses (see 1 Cor 3:10-17). This topic is usually dealt with within Paul's wider discourse on the discernment of salvific wisdom of God as opposed to empty human wisdom that leads to ruin (see 1 Cor 1-3). However, it is important to emphasise that this article does not attempt a detailed analysis of the discourse on true wisdom, i.e., wisdom of the cross, on which a lot has been said and written already, but instead aims at encouraging exegetes and biblical theologians in the Croatian-speaking region to deepen and analyse more thoroughly the discourse on Paul as a wise builder. Therefore, the article ought to be considered as an introductory study that should be followed by a more detailed analysis of Paul's »construction work« discourse that ought not avoid the context of discourse on wisdom of the cross within which this topic is situated.

⁵² Usp. Raymond Francis COLLINS, *First Corinthians*, 149-150; Giuseppe BARBAGLIO, *La diaconia degli annunciatori del vangelo (1 Cor 3,5-23)*, u: *Studi Ecumenici*, 22 (2004.) 3, 275. Potonji autor govori o Bogu kao pravom arhitektu Crkve u Korintu.

In terms of the structure, the article begins with introductory notes, followed by the first part that discusses circumstances of Paul's work: the inner situation of the Christian community, social-economic environment of the city of Corinth, the influence of worldly wisdom, as well as consequences of the worldly manner of behaviour on the life of the community. The second part deals, in broad strokes, with the literary context and thematic background of the discourse on Paul as a wise builder (see 1 Cor 3:10) in the light of the discourse on the wisdom of God and worldly wisdom (see 1 Cor 1-3). Apart from a short comment on the wider and immediate context, this part of the article emphasises Paul's fundamental apostolic criterion of work in accordance with the will and wisdom of God that, at the same time, reveals the true role of a Christian preacher. The third part of the article offers a commentary on 1 Cor 3:10, followed by a review of important Greek terms that cast light on Paul's foundational role, and an emphasis on the act of laying out the unique foundations of the Church, i.e., the Gospel and the very person of Jesus Christ Crucified in whom wisdom of God has been manifested from the cross as the only true wisdom that leads to salvation. The conclusion draws attention to the fact that without the unique foundations in Jesus Christ that have been laid out by God in eternity and by Paul in temporality, there cannot be any unitary building of God, nor God's temple in Corinth, i.e., there cannot be Church.

Keywords: *First Epistle to Corinthians, Paul, Apostle, wise builder, foundations, Jesus Christ, Corinthians, wise and unwise preachers, God, God's wisdom, worldly wisdom, Church.*